

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2020.57.94-108>

УДК 72.01

Свистун Ігор Володимирович

Архітектор,

головний редактор культурологічного часопису «Цивілізація»

igor.siv52@gmail.com

orcid.org/0000-0003-3450-3960

АКЦЕНТ ЯК КОМПОЗИЦІЙНИЙ ФЕНОМЕН НОВІТНЬОЇ АРХІТЕКТУРИ НА МЕЖІ ХХ–ХХІ СТОЛІТЬ

Анотація: у центрі уваги даного дослідження знаходиться один з аспектів теорії архітектурної композиції: акцент як засіб виділення форми об'єкта чи його елементів в міському просторі та підвищення виразності його образно-емоційних характеристик. Відзначено процес посилення впливу акценту на формоутворення в новітній архітектурі, розширення його якісних і кількісних характеристик. Встановлено, що новітня архітектурна наука не зафіксувала акцент як одну з пріоритетних складових і не визначила йому належне місце в теорії. Цей факт вказує на існуючу прогалину в загальнотеоретичному інформаційному полі розвитку новітньої архітектури. За інтегральною оцінкою характеристик його можна вважати феноменом в структурі засобів архітектурної композиції.

Ключові слова: акцент, композиція, феномен, архітектурна форма, новітня архітектура.

Постановка проблеми.

Новітня архітектурна практика, її інноваційний сегмент на межі ХХ–ХХІ ст. значно відрізняється від зразків, виконаних в попередніх історичних періодах, і не тільки в класичних, але й тих, які відбулися в рамках минулого століття. Багато зі створених в цей час об'єктів мають незвичайну форму, і їх побудова не вписується в звичні характеристики традиційної теорії композиції. Так, серед великої кількості пластичних і композиційних новацій в архітектурі виділяються об'єкти в структурі яких використовується засіб, що значно вирізняється, а іноді «випадає» із логічної побудови і контексту форми. Даний ефект реалізується за рахунок застосування в композиції будівлі – *акценту*.

Акцент за своїми характеристиками належить до засобів композиції, покликаних виділити об'єкт і посилити його виразність, інформативність та індивідуальність архітектурної форми, що дозволяє домогтися підвищення статусу, служить орієнтиром серед інших будівель у міському просторі. Він

може бути представленим у вигляді елемента, структури, колірної або тональної плями чи лінії, а також усієї архітектурної форми.

Викликає подив, що такий активний засіб композиції, як акцент, котрий завершує та виділяє архітектурну форму, не привернув увагу теоретиків і не став предметом його вивчення. Можливо, він окремих випадком, рідкісним винятком з правил, і це всього лише плід штучного експромту окремих архітекторів, і немає необхідності в його вивченні? Але вся історія архітектури, у тому числі новітня практика, спростовує це судження, надаючи приклади величезного пласту конкретних будівель з використанням даного специфічного засобу. Сучасна архітектурна наука не зафіксувала акцент у своїх пріоритетах і не визначила йому належне місце в теорії. Цей факт вказує на існуючу прогалину в загальнотеоретичному інформаційному полі розвитку новітньої архітектури, її базових питаннях формоутворення.

Значна розбіжність у застосуванні цього засобу його властивостей в історичному минулому та в даний час, збільшення кількості об'єктів на акцентній основі, розширення їх якісних характеристик на межі ХХ–ХХІ ст., а також відсутність наукових досліджень специфіки акцентних композиційних структур, визначення їх ролі в сучасному архітектурному формоутворенні – усе це зумовлює актуальність вивчення даної теми як пріоритетної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Об'єктом дослідження є літературні джерела з теорії композиції ХХ – початку ХХІ ст., представлені підручниками і навчальними посібниками для підготовки архітекторів у вищих навчальних закладах (колишнього Радянського Союзу і країн, що сформувалися після його розпаду) [1–14]. Передбачається з'ясувати смислове наповнення терміна «акцент», відповідність пропонованих положень сучасним реаліям в архітектурі. Звернення до підручників як до витоків знань – процес природний, оскільки за їх допомогою формуються базові уявлення про специфіку архітектурної професії. Саме в них зосереджені, накопичені і апробовані знання, які пройшли випробування часом, сформовані в доступному викладі попередніми поколіннями фахівців. В останні роки були опубліковані навчальні посібники з архітектурної композиції для архітектурних вузів таких авторів: Алонов Ю. Г., Житкова Н. Ю., Зиміна С. Б., Іванова Г. І., Ідак Ю. В., Киселева Т. Ю., Клименюк Т. М., Лясковський О. Й., Мальгин В. І. Мелодинський Д. Л., Михайленко В. Є., Орлова І. Г., Стасюк Н. Г., Степанов О. В., Сотников Б. Є., Чинь Ф. Д. К., Шаповал Н. Г., Яковлев М. І. [7–14] та ін. Однак дослідження показало, що в пропонованих для вивчення майбутнім архітекторам навчальних посібниках відсутні розділи або глави, присвячені акценту. Термін «акцент» іноді зустрічається в тексті, але без трактування його характеристик і ролі в

побудові архітектурної форми. Наприклад, впершому радянському навчальному посібнику по композиції Крінського В. Ф., Ламцова І. В., Туркуса М. О. «Елементи архітектурно-просторової композиції» (1934), в Главі II. «Відношення і пропорції» в розділі «Відносини і масштабність» [1, с. 29–31] наводиться приклад де мимохіть відзначена роль акценту: *«В доричній колоні грецького храму (Парфенон) дається ясний акцент верхній частині її капітелі, який внаслідок відсутності бази у колоні ще більш посилюється.»* [1, с. 30–31]. Ця цитата підтверджує важливу роль акценту, хоча в даному підручнику розглядається таке поняття як «композиційний центр» в якості основного засобу аналізу форми. Можемо погодитися з тим, що іноді в навчальній літературі розглядається такий засіб як *«композиційний центр»* [1, с. 105, 130; 13, с. 85–87]. Він також як і акцент мало вживається в спеціальній літературі по архітектурі. Його використання передбачає процес глибокого логічного аналізу всієї композиції: визначенні головного і другорядного; взаємозв'язку елементів та деталей тощо. Поняття *«акцент»* більш вільне і сприймається як самостійне, яке не потребує спеціальної підготовки до його розуміння. Перш за все воно звертається до глядача і його почуттів, а не до фахівця-аналітика, який скрупульозно вивчає композиційну структуру архітектурного твору. Ці засоби композиції схожі за своїм значенням, але знака рівності між ними ставити не можна. Так, як якщо перший звертається до емоцій людини, то другий до її розуму. (Потрібні додаткові дослідження для визначення схожості та відмінностей між значеннями таких термінів як: «акцент», «домінанта», «композиційний центр», «головне і другорядне», «фокус» і ін., для правильного чіткого визначення меж та специфіки їх застосування.)

Водному з останніх базових видань по темі композиція в підручнику для студентів архітектурних вузів «Об'ємно-просторова композиція» (Видання 3. 2007), автори: Степанов О. В., Мальгін В. І., Іванова Г. І. та ін. [11], немає інформації про роль і значення акценту, а також інших близьких за значенням понятьв структурі архітектурної композиції, хоча цей підручник залишається найбільш використовуваним і на початку ХХІ ст. в усіх архітектурних вузах колишнього СРСР. Єдину згадку терміна «акцент» ми можемо знайти в Розділі «Тотожність, нюанс і контраст» [11, с. 93].

Дослідження в галузі проблем архітектурної композиції представлені публікаціями таких фахівців, як Азізян І. А., Алонов Ю. Г., Дадашева М. М., Добріцина І. О., Іовлев В. І., Лаврик Г. І., Лебедев І. А., Мелодинський Д. Л., Нестеренко А. А., Опарін В. А., Радзюкевич А. В., Раппапорт О. Г., Янковська Ю. С. та ін., але й тут теоретичному аспекту акцентування архітектури не приділено уваги.

У праці Іконнікова А. В. «Функція, форма, образ в архітектурі» (1986) [15], у розділі «Твір архітектури. Засоби композиції та їх розвиток в новітній архітектурі», присвяченому аналізу засобів композиції, розглянуто *регулярність і мальовничість, ритм, тотожність, симетрію і асиметрію, динаміку і статику, тектоніку*, а також *нюанс і контраст, відповідність і пропорції*, однак акцент як засіб композиції в розділі не представлений. Це показово, оскільки роботи Іконнікова А. В. – найбільш відомого вченого в галузі теорії та історії сучасної архітектури заслуговують на повагу. Відсутність теми акцентування в його публікаціях свідчить лише про її неактуальність на той час. Термін «акцент» все ж був вжитий у тексті зазначеного розділу [15, с. 166, 181, 189, 192, 194], але тільки один раз з невеликим аналізом, коли йшлося про роль симетрії і асиметрії в композиції: *«Зміна будь-якої частини в симетричній системі порушує її рівновагу, породжуючи напругу, що поширюється на всю систему. Індивідуальне відхилення стає акцентом, стимулюючим увагу, що варто використовувати як засіб підвищення виразності цілого»* [15, с. 192]. Коротко, але підкреслено значення акценту в побудові форми.

У кандидатській дисертації Нестеренко А. А. «Особливості побудови та гармонізації об'ємної композиції в архітектурі» (1985) [16], при визначенні засобів найбільш активно використовуваних на різних рівнях гармонізації архітектурних об'ємів були розглянуті наступні поняттякомпозиції: *«положення в просторі», «величина», «симетрія», «асиметрія», «тотожність», «нюанс», «контраст», «геометричний вид», «пропорції», «членування», «колір», «фактура», «метр», «ритм», «масштабність», «тектоніка», «вага», «масивність»*. Як бачимо, до цього докладного переліку не увійшли *«акцент», «домінанта»* та *«композиційний центр»*. (Водночас *геометрія, становище в просторі, величина, колір, фактура, вага, масивність* представляють не засоби композиції, а об'єктивні характеристики форми [16, с. 11-21].)

У кандидатській дисертації Дадашевої М. М. «Художня мова архітектури кінця ХХ – початку ХХІ ст. в категоріях об'ємно-просторової композиції» (М., 2016) [17], розглянуто та виділено в окремій розділі домінуючих засобів сучасного формоутворення такі категорії композиції, як *динаміка, масштаб і тектоніка*. Акцент і в цій роботі не став предметом вивчення і не увійшов у список композиційних засобів, що визначають стратегію розвитку архітектурної форми в новітньому періоді.

В інтернеті є інформація у формі реферату студентки Танзикової У. А. [18] «Домінанта і акцент в архітектурній творчості» (2016). Цей матеріал не претендує на якісне наукове дослідження. Основну увагу в ньому зосереджено

на терміні «домінанта», тоді як акценту в класифікації відведено роль другорядного засобу композиції (цей висновок спростовується даною публікацією).

По темі *акцент і домінанта* інтернет пропонує певну інформацію навчального характеру (для початкового знайомства), призначену для студентів і школярів в галузі образотворчих мистецтв (живопис, графіка, скульптура, дизайн). Але всі опубліковані матеріали стосуються основ композиції і розглядаються на рівні абстрактних моделей. Аналізу терміна «акцент», у зв'язку з проблемами побудови новітньої архітектурної форми не виявлено.

Формулювання цілей і завдань статті.

Метою даного дослідження є аналіз композиційного засобу архітектури *акцент*, визначення його ролі і особливостей, як центру уваги, який використовується в структурі архітектурної форми і претендує на статус феномена в системі засобів композиції. До пріоритетних завдань належать визначення смислового значення терміна «*акцент*», його характеристик, дослідження даного аспекту в навчальній літературі і архітектурній теорії, обґрунтування його феноменальності в рішенні задач підвищення виразності форми, а також визначенні ролі і значення в новітній архітектурі.

Основна частина.

Вивчення зразків сучасної архітектурної практики, створених на межі ХХ–ХХІ ст., дозволило зробити висновок, що все різноманіття архітектурних форм, незалежно від типології, розміру, кількості поверхів, часу будівництва, матеріалів і інших характеристик, ділиться на дві основні групи: «*акцентні*» і «*безакцентні*» композиційні структури. Основою класифікації є наявність або відсутність у архітектурній формі активного елемента – *акценту*. Саме група акцентних композиційних об'єктів становить інтерес для дослідження і є темою даної публікації.

При порівнянні цих двох груп об'єктів не складно звернути увагу на помітну різницю між ними. Сухість пластичного рішення і геометрична однозначність побудови форми визначає зовнішній вигляд першої групи, що являє «безакцентні» композиційні структури. Яскрава індивідуальність, незвичайність образу і візуальна активність є характерними рисами об'єктів другої групи, створених на основі «акцентних» елементів. При використанні ідентичних базових геометричних засобів на основі куба і паралелепіпеда зразки другої групи явно мають переваги, виражені в підвищеній виразності та оригінальності всієї форми. Введення нового, не стандартного для загальної композиції елемента дозволяє створити оригінальний і яскравий образ (Таблиця 1).

Таблиця 1

1. Бібліотека університету в Нінгдо, Китай (2002) -арх. бюро МАД.
2. Торговий центр ХаасХауз у Відні, Австрія (1987-1990) – арх. ХансХолляйн.
3. Офісна будівля «Помаранчевий куб» Ліон, Франція (2010). Jakob + MacFarlane Architects.
4. Музей транспорту, Ріверсайд, Глазго (2007-2011) – арх. ЗахаХадід.
5. Житловий комплекс в Ченду, Китаї (2008-2012) – арх. Стівен Холл.

У зв'язку з тим, що сьогодні активно формується нова мова архітектури, виникає питання: що являє собою акцент у сучасному періоді розвитку архітектури, яка його роль і значення?

Застосовуючи термін «акцент», ми, тим самим звертаємо увагу на важливість певного елемента, події або явища. Виділення акценту і водночас об'єкта, в якому він використовується, є головним його пріоритетом.

Смислове значення терміна «акцент», яке ми можемо знайти в тлумачних словниках, визначається як «наголос» (від лат. *accentus*) і вказує на лінгвістичні корені, пов'язані з усним мовленням, вимовою, діалектами і виразністю мови, а також теорією музики [19, том 1, с. 31]. Коли йдеться про широту діапазону розповсюдження цього слова, можемо вважати його універсальним засобом. Однак, незважаючи на те, що термін «акцент» у своєму загальному значенні вживається без обмежень у всіх сферах людської діяльності і архітектори не мають монопольного права на його використання, тим не менш, він має ряд особливостей, закріплених в історії, теорії та практиці архітектури, дозволяє розглядати цей засіб як професійний, специфічний, який активно впливає на формоутворення. В тлумачному словнику «Архітектурні терміни» Безродного П. П. є трактування терміна «акцент» пов'язане з архітектурною

специфікою: «Акцент (від лат. *Accentus* – наголос) – виділення будь-якого елемента, деталі в архітектурному творі, посилення його значення» [20, с. 18]. Однозначність трактування й універсальність у застосуванні дає переваги бути зрозумілим і доступним не тільки в рамках вузької сфери архітектурної професії, а й в широких колах громадськості. Цей термін також активно використовується: в дизайні, живопису, скульптурі, графіці, музиці, літературі, хореографії, театрі, кінематографії та ін. Скрізь його значення розуміється однаково. Так, за змістом архітектурний акцент – «ударний елемент» або «ударний засіб», одне і друге відповідає даній специфіці. Особлива «ударна» роль акценту визначена від самого початку його призначення – виділити, зафіксувати, привернути увагу. Але в наш час термін «акцент» в архітектурі набуває нових додаткових значень, починаючи від такого як здивувати і до – шокувати – це одна з сучасних форм і особливостей акценту. Привнесення атракції та епотажу в архітектуру є новою тенденцією в розвитку можливо вже не зодчества, а чогось іншого? Раніше ці якості були характерними для реклами, але зараз архітектура активно запозичує цей досвід, пристосовуючи його для власного використання. (Можливо в майбутньому, такі неадекватні рішення отримають іншу, відповідну їм назву – «парадокс» (від грец. *Paradoxos* – несподіваний, дивний) [19, с. 164].) Прикладами цього є такі об'єкти: Cross Keys House. Ліверпуль, Великобританія (до 2008) – скульптор Річард Вілсон; Офіс Центральної бібліотеки в Ніці, Франція (2002) – арх. Шапю Ф. і Байар І., ск. Сосно С.; Музей «House Attack» у Відні, Австрія (2006) – художник Вурм Е. та ін.

Сучасні зодчі-експериментатори відмовились від традицій класичної архітектури минулих епох та розкрили для себе безмежні перспективи творчості в питаннях створення нових форм, перш за все на базі пластикискладної геометрії (по суті, абстрактної скульптури), змінили закони композиції на свободу ідей, спонтанність і креатив, вони самі створюють «архітектурну скульптуру», успішно освоюють специфіку ще одного суміжного виду мистецтв. Як показує практика, пряма аналогія цих споріднених мистецтв очевидна. Основні відмінності полягають лише в розмірі та наявності внутрішнього, функціонального простору архітектурних форм. (Оперний будинок на Тенеріфе, Санта-Крус-де-Тенеріфе, Іспанія (1990-2003) – арх. Калатрава С. Музей мистецтв, Денвер, США (2006) – арх. Либескінд Д. Павільйон 21 «Mini Opera Space», Мюнхен, Німеччина (2010) – арх. бюро Куп Хіммельблау. Музей мистецтва та науки, Сінгапур (2011) – арх. Сафді М. Комплекс офісних будівель «Танцюючий будинок», Прага, Чехія (1992-1996) – Гері Ф. – та ін.)

Як результат цих перетворень і новацій значно зросла роль акцентування в архітектурі. Насамперед це відобразилося на масовій появі в архітектурній практиці *будівель-акцентів* – перша група, з незвичайними пластичними характеристиками на основі використання складної геометрії об'ємної форми. Немає необхідності перераховувати всі акцентні об'єкти новітньої архітектури, досить виділити групу авторів цих незвичайних споруд, чия творчість присвячена саме пошукам нових ідей і форм. Прикладами подібних акцентних рішень всієї будівлі є творчість Хадід З., Калатрави С., Гері Ф., Лібескінда Д., Мейна Т. та ін. До другої групи належать об'єкти з активними фасадними рішеннями, на основі включення різних акцентних елементів, структур та ін. Композиції представлені: Інститут архітектури, мистецтва та інженерної справи, Нью-Йорк(2006-2009) – арх. Мейн Т.; Житловий комплекс в Ченду, Китаї (2008-2012) – арх. Холл С.; Театр в Шанхаї, Китай (2014) – арх. Андо Т. та ін.

Вивчаючи тенденції розвитку новітньої архітектури і посилення ролі акценту як композиційного засобу формоутворення, необхідно визначити, що є спільним між сучасною архітектурою і композиційним засобом – акцентом. Чому саме в цей період історії акцент набув особливого значення в архітектурі, отримавши стимул до розвитку? Як вони взаємодіють і узгоджуються між собою?

Дослідження показало, що акцент має академічне коріння і свою історію (це питання детально розглядається в окремій статті), проте його класичне минуле не стало пріоритетом і підставою для застосування цього досвіду в новітній архітектурі. Акцент сьогодні не має послідовного, історико-логічного продовження, а є продуктом суто сучасного прочитання і породженням вільного трактування в формоутворенні. Він не використовує практично нічого з класичного арсеналу засобів, і все, що робиться в зв'язку з цим, не має аналога в минулому. Зараз все народжується заново – з «чистого аркуша», на основі сучасних технологій і художнього осмислення створюються нові, специфічні стратегії і засоби реалізації. На зміну використання акцентного елемента і композиційного рішення в класичній архітектурі як типового, стандартного (фронтон, арка, портик, портал, купол та ін.) прийшло нове, вільне, по суті, непередбачуване тлумачення і його застосування. Так само, як і новітня архітектура, він сьогодні являє територію без правил і зобов'язань. Це їх загальна основа і головна особливість. Архітектура шукає себе в нових умовах розвитку світу, і акцент адекватно відповідає тим же вимогам і прагненням. Повна свобода у виборі засобів і прийомів в архітектурі дає йому можливість бути актуальним – це його час і середовище для проведення експериментів над формою (іноді нерозважливих з позиції класичних підходів).

Акцент у цій системі цінностей – «як риба у воді». Він не тільки конкретний елемент або стійка система в структурі архітектурної форми, як у минулому, і навіть не вся форма в міському просторі, а перш за все метод побудови форми, новий принцип, архітектурно-художній феномен, естетичне явище.

Як показує практика, на межі ХХ–ХХІ ст. акцент користується все більшим попитом і не тільки як елемент або засіб, але і як *принцип акцентування* властивий новітній архітектурі. Це один з найбільш перспективних і дієвих напрямків у розвитку формоутворення. Акцент однаково вільно звертається до функціональних, технологічних, конструктивних і художніх якостей форми, з якими активно взаємодіє (Приклади: *конструкція* – «Купол тисячоліття», Грінвіч, Лондон, Великобританія (1999) – арх. Роджерс Р., конструкторське бюро «Ове Арупа»; Художній музей в Нагоя, Японія (1988) – арх. Курокава К.; Офіс фірми «Ессо», Рим, Італія (початок 1980-х) – Лафуенте Дж., Ребеккіні Г.;

– *функція* – Готель «Інтернейшнл», Пекін (1988); Комплекс веж «Петронас», Куала-Лумпур, Малайзія (1997) – арх. Пеллі С. Палац правосуддя. Бордо, Франція. (1992-2000) – арх. Роджерс Р.;

– *технологія* – Центр Помпиду в Парижі, Франція (1971-1977) – арх. Піано Р., Роджерс Р. Офісна будівля фірми «Ллойд», Лондон, Великобританія (1986) – арх. Роджерс Р.;

– *художній образ* – Магазин в Сакраменто, Каліфорнія (1977) – Група SITE. Музей в Шанхаї, Китай (1995) – арх. Тонхе С., Дян Т. Комплекс будівель банку, Прага, Чехія (1996) – арх. Гері Ф. Конгресс центр в Берліні, Німеччина (1973-1979) – арх. Шюлер Р., Шюлер-Вітте У.). Він легко створює нове, те, чого не вистачає всій формі, щоразу пропонуючи свободу вибору засобів і прийомів. Основними його характеристиками є: універсальність, відсутність жорстких правил побудови, ефективність, економічність, артистизм (гра) і інтелектуальність, непередбачуваність, сила впливу на глядача та ін. Усі ці особливості вказують на його феноменальність [19, том 10, с.575]. Він не вузько профільний елемент з монофункцією, а складне і активне естетичне явище не тільки в архітектурі, але й в усій художній культурі. Його вплив на сучасну архітектурну форму безпрецедентний. Разом з такими композиційними засобами як *контраст* і *динаміка*, *акцент* входить в групу лідерів в новітньому процесі формоутворення.

За своєю природою акцент надає нового сенсу і якості архітектурному об'єкту, в якому застосований. Він переставляє значення елементів в структурі форми, збирає і виділяє потрібні елементи, створюючи нові смислові, композиційні зв'язки і відношення, пропонує по-новому побачити і сприйняти старе, вже відоме. Він здатний здивувати, навіть приголомшити глядача, його легко запам'ятати. Акцент балансує на межі реального і нереального,

серйозного і несерйозного, кожного разу, пропонуючи нове, часом гостре і незвичайне враження. Приклади: Телевізійна вежа в Празі, Чехія (1986-1992) – арх. Ауліски В. і Козак Й., – скульптор Черни Д.; Будівля в комплексі торгового центру Полігон Рів'єра (PolygoneRiviera), Кань-сюр-Мер, Франція (2015) – скульптор Сосно С.; Торговий центр «Резидент», Сопот, Польща (2004) – арх. Шотінський Щ., Залевський.

Як показало дослідження, акцентування форми побудоване більше не на доповненні (що вважається аксіомою), а на протиставленні базовій композиційній темі об'єкта на основі використання засобу – *контраст*. Руйнування, як правило, механічного, одноманітного формування об'єму будівлі і його поверхні за рахунок нового елемента або структури. У цій ситуації акцент, як раз і покликаний змінити тотожність загальної композиції, створюючи нову тему і свої нестандартні правила. Якби він не виконував цієї характерної функції, а продовжував її основну тему, то це не принесло б істотно нових якісних перетворень форми, які стали можливими тільки завдяки структурним змінам на основі акценту. За своїми характеристиками він не буває «нудним» на відміну від багатьох архітектурних об'єктів. Акцент – це несподіванка, особливий спосіб рішення завдання, насамперед творчого, результатом якого є – підвищення виразності і значущості архітектурного об'єкта на основі введення в загальну композицію нового, активного елемента або зміна і виділення певного фрагменту самої форми. Акцент може вільно застосовуватися в будь-якому місці композиційної структури форми і створювати яскравий образ, що легко запам'ятовується.

Як елемент акцент на практиці використовується в тих випадках, коли перед архітектором стоїть завдання – виділити конкретний об'єкт у міському просторі, зробити його помітним і пізнаваним. Однак не за рахунок збільшення розміру, ускладнення геометрії, нестандартного розміщення в просторі, або шляхом використання дорогих матеріалів та інших засобів і прийомів, що значно здорожують сам об'єкт, а завдяки більш творчому рішенню. Цей спосіб передбачає не тільки певну інтелектуальність, а й артистизм, де механічна структура будівлі збагачується оригінальним трактуванням форми. Зоровий ефект сприйняття об'єкта (друга група) при введенні в композиційну структуру акценту набуває більшого значення, аніж застосування інших засобів підвищення виразності. Використання наголосу в структурі об'єкта підкреслює віртуозність його автора як творця. Поняття «артистизм» у даному випадку визначає ступінь свободи автора при прийнятті композиційного рішення, здатність виходити за межі традицій, запропонованих будівельною технологією і вимогами доцільності.

Акцент за своїми характеристиками виходить за рамки архітектурного, конструктивного, технологічного або художнього засобу, він є феноменом не тільки архітектури та мистецтва, а за сукупністю складових – явищем культури в цілому. Його феноменальність проявляється в універсальності, здатності набувати будь-яких геометричних конфігурацій і розмірів, використовувати будь-які будівельні матеріали. Розміщення акценту можливе в різних частинах архітектурної форми при збереженні за ним особливої провідної ролі як головного елемента композиції будівлі. Ємність його ваги, значущості унікальна: він може інформувати, символізувати, розкривати смисли, створювати нову якість всієї споруди, її образ та імідж. Акцентний – головний, помітний, активний. Він не підпорядковується жодним обмеженням! Виняток з правил – це і є суть акценту, його призначення в новітньому періоді розвитку архітектури. За сукупністю всіх цих характеристик він відповідає статусу архітектурно-художнього феномена.

Висновки.

Результатом даного дослідження є такі основні висновки:

– Новітня архітектурна практика, її мова на межі ХХ–ХХІ ст. відзначена революційним характером формоутворення; завдяки використанню складної геометричної пластики, вона набула характеру акценту як на рівні об'єму (перша група), так і при рішенні фасадних поверхонь (друга група);

– Термін «*акцент*» не є суто архітектурним, він запозичений з лінгвістичного словника і має загальне значення у всіх сферах діяльності людини, але його застосування в архітектурі має свою специфіку, і це склалося історично;

– Застосовуючи термін «акцент», ми тим самим підкреслюємо важливість певного елемента, форми або явища, він є активним засобом виділення об'єкта в міському просторі, підвищення іміджу та виразності форми;

– Можна констатувати наявність процесу посилення впливу акценту на формоутворення в новітній архітектурі, а також розширення його якісних характеристик;

– За сукупністю основних особливостей і характеристик акцент відповідає вимозі – *архітектурно-художній феномен*;

– Акцент у сучасному розумінні – це засіб композиції, який не має жорстких рамок і обмежень за змістом, формою, розміром, місцем розташування, матеріалами та ін.;

– Акцент протягом ХХ ст. не розглядався архітектурною наукою і педагогікою як засіб впливу на побудову форми; цьому питанню не приділяли достатньо уваги при підготовці майбутніх зодчих у профільних вузах (матеріали не знайшли відображення в навчальній літературі).

Перспективи подальших досліджень.

Результати досліджень можуть бути покладені в основу подальшого розвитку теорії і практики архітектури, що дадуть змогу свідомо активізувати застосування акценту в архітектурно-художній творчості, привернути увагу до вивчення його ролі в інших областях наук і суміжних видах мистецтв підвищити якість професійної підготовки архітекторів і дизайнерів.

Література

1. Кринский В. Ф., Ламцов И. В., Туркус М. А. Элементы архитектурно-пространственной композиции. М. – Л.: Госстройиздат, 1934. 172 с.
2. Кринский В. Ф., Ламцов И. В., Туркус М. А. Элементы архитектурно-пространственной композиции. М. – Л.: Госстройиздат, 1968. 168 с.
3. Иконников А. В., Степанов Г. П. Основы архитектурной композиции. Учеб. пособие. М.: Искусство, 1971. 225 с.
4. Кринский В. Ф., Ламцов И. В., Степанов А. В. и др. Объемно-пространственная композиция в архитектуре. М.: Стройиздат, 1975. 193 с.
5. Основы архитектурной композиции и проектирования. Под общей редакцией Тица А. А., К.: Вища школа, 1976. 256 с.
6. Араухо И. Архитектурная композиция. М.: Высшая школа, 1982. 208 с.
7. Степанов А. В. и др. Объемно-пространственная композиция. М., 2000. 312 с.
8. Шаповал Н. Г. Прикладна теорія архітектурної композиції. Навч. посіб. К.: КНУБА, 2000. 372 с.
9. Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основы композиции (геометричні аспекти художнього формотворення). Навч. посіб. К.: Каравела, 2004. 304 с.
10. Чинь Ф. Д. К. Архитектура: форма, пространство, композиция. Учебник. М.: АСТ: Астрель, 2005. 399 с.
11. Степанов А. В., Мальгин В. И. и др. Объемно-пространственная композиция. Учеб. для вузов. Издание 3. М.: Архитектура-С, 2007. 256 с.
12. Житкова Н. Ю., Зиміна С. Б. Композиція. Навч. посіб. К.: КНУБА, 2013. 120 с.
13. Ідак Ю. В., Клименюк Т. М., Лясковський О. Й.. Основы объемно-просторовой композиции. Навч. посіб. Львів. Видавництво Львівської політехніки. 2014. - 212 с.
14. Алонов Ю. Г., Мелодинский Д. Л. Композиционное моделирование. Курс объемно-пространственного формообразования в архитектуре. Учеб., М.: Академия, 2015. 224 с.
15. Иконников А. В. Функция, форма, образ в архитектуре. – М.: Стройиздат, 1986. - 228 с.

16. Нестеренко А. А. Особенности построения и гармонизации объемной композиции в архитектуре. Кандидатская диссертация. М. 1985. 171 с.

17. Дадашева М. М. Художественный язык архитектуры конца XX–начала XXI века в категориях объемно-пространственной композиции. Кандидатская диссертация. М.: Архитектурный институт, 2016. 190 с.

18. Танзыкова У. А. Доминанта и акцент в архитектурном творчестве. Реферат. «Алтайский государственный технический университет им. И. И. Ползунова». Институт архитектуры и дизайна. Кафедра Архитектуры и дизайна. Барнаул. 2016. 5 с.

19. Словник української мови у 11 томах. НАН України; Інститут мовознавства ім. Потебні О. О. Київ: Наукова думка, (1970-1980).

20. Безродный П. П. Архитектурные термины. Краткий русско-украинский словарь. К.: Вища шк., 1993. – 272 с.

References

1. Krinsky V. F., Lamtsov I. V., Turkus M. A. Elementy arkhitekturno-prostranstvennoy kompozitsii [Elements of architectural and spatial composition]. М. - L.: Gosstroyizdat, 1934. 172 s. (in Russian).

2. Krinsky V. F., Lamtsov I. V., Turkus M. A. Elementy arkhitekturno-prostranstvennoy kompozitsii [Elements of architectural and spatial composition]. М. - L.: Gosstroyizdat, 1968. 168 s. (in Russian).

3. Ikonnikov A. V. Stepanov G. L. Osnovy arkhitekturnoy kompozitsii [Basics of architectural composition]. Ucheb. posobiye. М.: Iskusstvo, 1971. 225 s. (in Russian)

4. Krinsky V. F., Lamtsov I. V., Stepanov A. V. i dr. Obyemno-prostranstvennaya kompozitsiya v arkhitekture [Volumetric and spatial composition in architecture]. М.: Stroyizdat, 1975. 193 s. (in Russian).

5. Osnovy arkhitekturnoy kompozitsii i proyektirovaniya [Basics of architectural composition and design]. Pod obshchey redaktsiyey Titsa A. A., К.: Vishcha shkola, 1976. 256 s. (in Russian).

6. Araukho I. Arkhitekturnaya kompozitsiya [Architectural composition]. М.: Vysshaya shkola, 1982. 208 s. (in Russian).

7. Stepanov A. V. i dr. Obyemno-prostranstvennaya kompozitsiya [Volumetric spatial composition]. М., 2000. 312 s. (in Russian).

8. Shapoval N. H. Prykladna teoriia arkhitekturnoi kompozytsii [Applied theory of architectural composition]. Navch. posib. К.: KNUBA, 2000. 372 s. (in Ukrainian).

9. Mykhajlenko V. Ye., Yakovlev N. Y. Osnovy kompozytsii (heometrychni aspekty khudozhn'oho formotvorennia) [Fundamentals of composition (geometric aspects of artistic shaping)]. Navch. posib. К.: Karavela, 2004. 304 s. (in Ukrainian).

10. Chin F. D. K. Arkhitektura: forma, prostranstvo, kompozitsiya [Architecture: form, space, composition]. Uchebnik. M.: AST: Astrel, 2005. 399 s. (in Russian).
11. Stepanov A. V., Malgin V. I. i dr. Obyemno-prostranstvennaya kompozitsiya [Volumetric spatial composition]. Ucheb. dlyavuzov. Izdaniye 3. M.: Arkhitektura-S, 2007. 256 s. (in Russian).
12. Zhytkova N. Yu., Zymina S. B. Kompozytsiia [Composition]. Navch. posibnyk. K.: KNUBA, 2013. 120 s. (in Ukrainian).
13. Idak Yu. V., Klymeniuk T. M., Liaskovs'kyj O. J. Osnovy ob'iemno-prostorovoi kompozytsii [The basics of three-dimensional composition]. Navch. posib. L'viv: L'vivs'ka politekhnik, 2014. 212 s. (in Ukrainian)
14. Alonov Ju. G., Melodinskij D. L. Kompozicionnoe modelirovanie. Kurs ob#emno-prostranstvennogo formoobrazovaniya v arhitekture. Ucheb., M.: Akademiya, 2015. 224 s.(in Russian).
15. Ikonnikov A.B. Funkcija, forma, obraz v arhitekture. – M.: Strojizdat, 1986. 228. (in Russian).
16. Nesterenko A. A. Osobennosti postroeniya i garmonizacii ob#emnoj kompozicii v arhitekture. Kandidatskaja dissertacija. M. 1985. 171 s. (in Russian).
17. Dadasheva M. M. Hudozhestvennyj jazyk arhitektury konca XX–nachala XXI veka v kategorijah ob#emno-prostranstvennoj kompozicii. Kandidatskaja dissertacija. M.: Arhitekturnyj institut, 2016. 190 s. (in Russian).
18. Tazykova U. A. Dominanta i akcent v arhitekturnom tvorchestve. Referat. «Altajskij gosudarstvennyj tehničeskij universitet im. I. I. Polzunova». Institut arhitektury i dizajna. Kafedra Arhitektury i dizajna. Barnaul. 2016. 5 s. (in Russian).
19. Slovyk ukrajins'koji movy u 11 tomah. NAN Ukrajinu; Instytut movoznavstva im. Potebni O. O. Kyjiv: Naukova dumka, (1970-1980). (in Ukrainian).
20. Bezrodnyj P. P. Arhitekturnye terminy. Kratkij rusko-ukrainskij slovar. K.: Vishha shk., 1993. - 272 s. (in Ukrainian).

Аннотация

Свистун Игорь Владимирович, архитектор, главный редактор культурологического журнала «Цивилизация».

Акцент как композиционный феномен новейшей архитектуры на рубеже XX-XXI веков.

Главным вопросом данной публикации является один из аспектов теории архитектурной композиции: акцент как средство выделения формы объекта или его элементов в городском пространстве и повышения выразительности образно эмоциональных характеристик. Отмечен процесс усиления влияния акцента на формообразование в новейшей архитектуре, расширение

качественных и количественных характеристик. Установлено, что современная архитектурная наука не зафиксировала акцент как одну из приоритетных составляющих и не определила ему должное место в теории. Этот факт указывает на существующий пробел в общетеоретическом информационном поле развития архитектуры. По интегральной оценке характеристик его можно считать феноменом в структуре средств архитектурной композиции.

Ключевые слова: акцент, композиция, феномен, архитектурная форма, новейшая архитектура.

Annotation

Svystun Ihor, architect, editor-in-chief of the culturological magazine Civilization.

Accent as a compositional phenomenon of the latest architecture at the turn of the 20-21 centuries.

The main issue of this publication is one of the aspects of the theory of architectural composition: accent as a means of highlighting the shape of an object or its elements in urban space and increasing the expressiveness of figuratively emotional characteristics. The study of samples of newest architectural practice, created at the turn of the 20-21 centuries, concluded that all the variety of architectural forms, regardless of typology, size, number of floors, construction time, materials and other characteristics, is divided into two main groups: "accent" and "accentless" compositional structures. Accent in the modern sense is a means of composition that has no rigid limits and restrictions on content, form, size, location, building materials, etc. The accent is not subject to replication and is not a typical means of forming of building, it acts as a protest against the monotonous and primitive architectural form and space (one of its functions). The process of strengthening the influence of emphasis on shaping in the latest architecture, the expansion of qualitative and quantitative characteristics is noted. It has been established that modern architectural science has not fixed emphasis as one of the priority components and has not determined its proper place in theory. This fact indicates a gap in the general theoretical information field for the development of architecture. According to the integrated assessment of its characteristics, it can be considered a phenomenon in the structure of architectural composition means.

Key words: accent, composition, phenomenon, architectural form, new architecture.